

UPACARA RUWAT RIGEN WONTEN ING KECAMATAN KLEDUNG KABUPATEN TEMANGGUNG

CEREMONY RUWAT RIGEN in KLEDUNG DISTRICT DISTRICT TEMANGGUNG

Dening: Eddy Santoso, Prodi Pendidikan Bahasa Jawa, Fakultas Bahasa dan Seni, Universitas Negeri Yogyakarta

Sarining Panaliten

Panaliten menika gadhah ancas kangge ngandharaken mula bukanipun Upacara Ruwat Rigen, lampahipun Ruwat Rigen, makna simbolik *komponen* ing salebeting Upacara Ruwat Rigen sarta paedahipun Ruwat Rigen tumrap masarakat panyengkuyung. Paneliten menika ngginakaken metode panaliten kualitatif. Caranipun ngempalaken data migunakaken *observasi partisipasi saha wawancara mendalam*. Pirantining panaliten menika panaliti piyambak ingkang kabantu mawi piranti *kamera, foto, perekam* saha piranti kangge nyerat. Caranipun nganalisis data ngginakaken teknik *deskripsi kualitatif*. Aranipun ngesahaken data mawi *triangulasi* sumber saha metode. Kanthi panaliten ingkang sampun dipunlamapahi, saged dipunandharaken: (1) sejarahipun upacara ruwat rigen menika saking kahanan tembakau ingkang dereng pasti lan tembakau ingkang sambun membudaya wonten Temanggung. (2) lampahipun acara menika dipunwiwiti prosesi ambil air wonten sendang kamulyan/tuk sirebut lajeng diten salajengipun acara ruwatan rigen saha pementasan kesenian. (3) makna simbolik sesaji wonten acara ruwat rigen menika garis besaripun kangge nyuwun keselamatan dhateng Gusti Allah. (4) paedahipun tumrap masyarakat, upacara ruwat rigen menika damel roas aman nalika mangsa tembakau, pemersatu masarakat saha kangge wadah apresiasi kesenian daerah.

Pamijining tembung: Ruwat Rigen,

Abstract

This study aims to explain after the start .At the ceremony treating plastic cans, plastic cans Treats implementation, in a ceremony symbolic components and plastic advantage treat treat for supporters. This problem has spent a qualitative research method. To collect data using participant observation and in-depth interviews. Tackle your own research scientists who helped with the device camera, images, recordings and writing devices. To analyze the data using qualitative techniques deskripsi. Instruction sent to the data sources and triangulation methods. With the research that has been dipunlamapahi, managing described: (1) historical rituals rigen rid the country of the tobacco and have not been identified and connections and tobacco entrenched in Temanggung. (2) the implementation of this event procession began taking on water in rigen ruwatan events and art shows spring glory / semi sirebut then grabs. (3) symbolic offerings of rigen cleanse asked to elaborate keselamatan God. (4) benefits to society, this ritual of cleaning rigen sense of security when tobacco winter, unite the community and to show appreciation for local art.

PURWAKA

Masyarakat Jawa menika mboten saged dipunpisah kaliyan budaya. Kebudayaan ingkang wonten masyarakat menika warisan saking leluhur ingkang ngewrat ngelmu anggenipun gesang bebarengan wonten ing pagesanagn ageng. Koentjraningrat (2009:114), ngendikaaken bilih kebudayaan menika mujudaken sedaya pamanggih tindak tanduk, saha asiling karya manungsa wonten ing gesang bebrayan ingkang dipungayuh kanthi cara sinau.

Wonten ing tlatah jawi masyarakat menika mangertosi werni-werni upacara adat, upacara adat menika antawisipun. (1) Upacara adat ingkang wonten gayutanipun kaliaan pagesangan awit saking lahir dumugi pejah. (2) Upacara adt ingkang wonten gayutanipun kaliaan piranti pagesangan kadosta omah, padamelan lan sanesipun. (3) Upacara adat ingkang wonten gayutanipun kaliaan kedadosan tertentu kadosta, bersih dusun, ruwayta, suran, lan sanesipun.

Ngruwat Rigen inggih menika salah satunggaling upacara adat wonten ing kecamatan Kledung Kabupaten Temanggung. Masyarakat Kledung nderek upacara adat menika amargi masyarakat pitados bilih mawi ruwatan menika saged ningkataken hasil tani mliginipun tembakau.

Adhedhasar reng-rengan perkawis ingkang wonten, saged kapundhut wosing perkawis ingkang badhe dipunrembag inggih menika :

1. kados pundi asal usulipun tradhisi Ngruwat Rigen ing Kledung?
2. kados pundi prosesipun upacara tradhisi Ngruwat Rigen ing Kledung?
3. kados pundi makna simbolipun wonten ing lumampahipun prosesi upacara tradhisi Ngruwat Rigen ing Kledung?
4. Kados pundi paedahipun upacara tradhisi tradhisi Ngruwat Rigen ing Kledung?

Koentjaraningrat (1984: 181) ngandharaken bilih kebudayaan menika saking basa Sansekerta *buddhayah*, bentuk ajmak saking budhi ingkang ngemu teges “budi” utawi “akal” inggih mneika saperangan perkawis ingkang sesambetan kaliyan akal. Dene udaya menika minangka wujud temung majemuk saking “budi daya” ingkang ateges daya saking budi ingkang awujud cipta, rasa, lan karsa, saenggga saged dipunandharaken bilih kaudayan inggih menika hasiling cipta, rasa, lan karsa.

Tembung folklor asalipun saking tembung majemuk basa Inggris *folklore*, ingkang kaperang dados tembung *folk* lan *lore*. Tembung *folk* ingkang tegesipun *kolektif* utawi sinarengan. Tembung *lore* ingkang tegesipun tradhisi ingkang dipunwarisaken kanthi cara turun tumurun. Miturut Danajaya (lumantar Purwadi, 2009: 1) folklor inggih menika tradhisi *kolektif* salah satunggaling bangsa ingkang kasebaraken mawi lisan menapa dene *gerak isyarat* saengga taksih wonten gayut saking generasi tumrap generasi salajengipun.

Danajaya, (1986: 2) ngandharaken bilih folklor inggih menika saperangan kabudayan *kolektif*, ingkang kasebar lan dipunwarisaken turun temurun, kanthi cara tradisional ingkang beda *versi*, kanthi wujud lisan ugi mawi *gerak isyarat* utawi alat pambiyantu (*mnemonic device*).

Poerwadarminta (1976 :1132) Ngandharaken bilih upacara adat inggih menika 1. Tanda-tanda keagungan (kebesaran), 2. Piranti kangge nglaksanaaken tumindak miturut kebiasaan utawi agama, 3. Pelantikan resmi kanthi upacara, 4. Penghormatan resmi. Adat inggih menika aturan ingkang dipunlaksanaaken awit rumiyen utawi kebiasaan cara tumindak ingkang sampun dados kebiasaan. Dados upacara adat saged ngemu teges minangka upacara ingkang wonten gayutanipun kaliaan adat masyarakat arupi kegiatan masyarakat wonten ing sesrawungan kangge pados slamet kanthi njangkepi tatacara ingkang sampun dipuntradisiaken wonten ing masyarakat.

Miturut, Soepanto dkk (1992 : 6) upacara tradisional saged dipun anggep minangka wujud pranata sosial ingkang boten dipun serat anangin wajib dipun mangertosi dhateng sedaya masyarakat pendukungipun, kangge ngatur sedaya tumindakipun supados boten dipun anggep nyimpang saking adat wonten ing masyarakat.

Tembung *simbol* piyambak asalipun saking basa Yunani, inggih menika *symbolon* ingkang nggadahi teges tanda utawi ciri kangge ngandharaken perangan tartamtu dhateng tiyang. *Simbol* ugi minangka perangan alit saking ritual ingkang nggadahi makna saking tingkah laku ing salebeting upacara saha sipatipun *khas*, (Endraswara, 2012:171).

Andharan menika ugi dipunsengkuyung dening Spradley (1997:121) ingkang nyebataken bilih *simbol* menika *objek* utawi kadadosan menapa kemawon ingkang *menunjuk* perangan tartamtu. *Simbol* minangka tanda ingkang ngandharaken perangan dhateng tiyang, saha sampun pikantuk pasarujukan *umum* ing salebeting *tingkah laku* ritual.

CARA PANALITEN

Panaliten menika dipuntindakaken wonten ing Kecamatan Kledung, Kabupaten Temanggung. Jinising panaliten ingkang dipunginakaken inggih menika *metode kualitatif* lan *metode deskriptif* kangge ngolah datanipun. miturut Matthew wonten (Ghony, 2012:32), panaliten kualitatif menika panaliten ingkang dipunginakaken menawi badhe ngandharaken *keunikan* ingkang wonten salebeting *individu*, *kelompok*, masarakat utawi *organisasi* wonten pagesangan saben dinten kanthi *menyeluruh*, *rinci*,

dalam saha saged dipuntanggungjawabaken. Panaliten kualitatif saged mbiyantu panaliti kangge manggihi pamanggih-pamanggih enggal, saking menika panaliti saged ngandharaken asil panaliten kanthi cariyosutawi andharan ingkang milut kawigatosan dhumateng pamaos (Suwardi, 2006: 15).

Wonten ing panaliten menika, panaliti ngginakaken data primer, inggih menika data ingkang langsung dipunkempalaken saking sumbering data. Data panaliten ingkang dipunginakaken arupi data deskriptif, ingkang wujudipun tembung, gambar, lan katerangan ingkang dipunandharaken dening informan. Data menika ugi awujud seratan lan rekaman saking asiling panaliten ing upacara tradhisi menika.

Piranti panaliten inggih menika alat kangge ngempalaken data. Kangge ngempalaken data, wonten ing panaliten menika, *instrument* ingkang kaginaaken inggih menika panaliti piyambak (*human instrument*) kaliyan piranti pambiyantu kadosta *kamera* kangge mundhut gambar utawi alat rekaman sanesipun kados *voice recorder* kangge ngrekam wangsulun saking informan ingkang ngandharaken prosesipun adat menika.

Cara anggenipun ngempalaken data kalawau wonten maneka warna jinisipun gumantung saking jenis sumber datanipun. Amargi sumber data wonten ing panaliten menika ngginakaken data primer, pramila caranipun ngempalaken data ngginakaken metode wawanrembag.

Kangge ngempalaken data, wonten ing panaliten menika, *instrument* ingkang kaginaaken inggih menika panaliti piyambak (*human instrument*) kaliyan piranti pambiyantu kadosta *kamera* kangge mundhut gambar utawi alat rekaman sanesipun kados *voice recorder* kangge ngrekam wangsulun saking informan ingkang ngandharaken prosesipun adat menika.

Caranipun nganalisis data wonten ing panaliten menika ngginakaken metode deskripsi kualitatif. Data dipunandharaken kanthi awujud tetembungan lan ukara.

Caranipun Ngesahaken Data ingkang dipunginakaken wonten ing panaliten tradhisi Ngruwat Rigen ing Kledung inggih menika teknik *Triangulasi*. *Triangulasi* inggih menika salah satunggaling teknik kangge ngesahaken data

kanthi mbandhingaken data setunggal kaliyan data sanesipun kangge bahan *pengecekan* utawi pambanding saking data ingkang sampun dipunkempalaken dening panaliti (Moloeng, 2002: 178).

ASILING PANALITEN SAHA PIREMBAGAN

Upacara Ruwat Rigen menika dipunlaksanaaken wonten ing Desa Kledung Kecamatan Kledung Kabupaten Temanggung. Paraga kegiatan menika sedaya masyarakat kledung saha pemerintah Kaupaten Temanggung.

Upacara Ruwat Rigen menika sampun kalampahan 5 tahun, acara menika dipunlaksanaaken kaping 1 nalika 2011. Mula bukaneing acara menika saking kondisi pertembakauan ingkang boten pasti. Masyarakat umum menika namung ngawontenaken kegiatan demo, kamangka sajatosipun menika tembakau menika sampun wonten awit jaman rumiyin. Pramila para pelaku seni, camat kledung konsultasi dhateng disbud lan bupati menawi badhe dipunlaksanaaken acara kebudayaan ingkang gayut kaliyan *Tembakau*. Wonten ing ngriku dipunsepakati bilih acaranipun menika ruwat rigen, papanipun menika wonten kledung. Lajeng acaranipun menika berkumpul duduk bersama dan berdoa.

Saderengipun tradhisi Ruwat Rigen menika dipuntindakaken, masarakat ngawontenaken *persiapan*, dene tahap persiapan kados ing ngandhap menika:

1. Rapat;
2. Nyawisaken sesajen.

Prosesi mendhet toya menika dipunlaksanaaken satunggal dinten saderengipun acara ruwatan. Biasanipun anggenipun mendhet toya menika enjing. Acara menika dipunwiwiti saking dalemipun Pak Kardi. Sedaya pelaku ingkang badhe mendhet toya menika kempal tabuh 06.30 sasampunipun lajeng mlampah dumugi tuk sireut/sendang kamulyan. Sasampunipun dumugi ing papan panggenan rombongan menika lajeng siap siap kangge mendhet toya. Kaping pisan pak kardi kaliaan pak ngadimin minangka juru kunci nyuwun ijin kaliaan ingkang manggen wonten ing lepen tersebut kanthi cara nyumet menyan putih

kalian rokok. Sasampunipun menyan dupa lan rokok dipun obong lajeng wonten tarian midodareni rumiyen lajeng menawi sampun pak kardi saha pak didik menika mendhet toya wonten ing lepen menika. Acara salajengipun inggih menika nyadran lan ndongani toya kala wau menika, donganipun wonten kalih cara mawi basa jawa kalian arab saha wonten mantranipun. Donganipun ingkang mawi Arab menika donga kebaikan dunia akhirat kalian sapu jagad lan mawi jawa arupi kidungan lan mantra. Inggih ingkang dipunginakaken ing dinten jemuah antawisipun :

1. Iwak unjar goreng
2. Tigan goreng (panggang mas)
3. Gula klapa
4. Ketan bakar

Prosesi kirab menika dipunlaksanaaken dinten setu sasampunipun prosesi pengamilan toya. Acara menika dipun wiwiti saking Lapangan Kledung dumugi Rest Area Kledung. Acara menika dipun wiwiti saking tabuh 6 amargi anggenipun persiapan menika betahaken wekdal ingkang boten sekedap dadaos dipun wiwiti saking jam 6 kangge kempal pasarta menika. Inggih dinten pertama menika biasanipun ingkang dherek kirap menika namung desa-desa saking kecamatan Kledung kemawon menawi ingkang dinten ka-2 nembe saking desa undangan ingkang sami rawuh wonten papan kirab. Desa-desa wonten ing Kecamatan Kledung menika antawisipun wonten 11 desa. Paraga saben desa menika wonten perangkat desa, rigen desa, sesaji saha kesenianipun. Dados saben desa menika tentu ngginakaken kostum ingkang beda-beda. Sasampunipun dumugi Rest Area peserta menika lajeng pinarak madhep ngidul wonten ing ngajeng panggung kangge nglajengaken acaranipun. Adicara salejengipun inggih menikan sambutan saking ketua pelaksana, dinas kebudayaan, lan Bupati Temanggung. Sasampunipun Bapak Bupati Temanggung paring sambutan adicara salajengipun inggih mujadahan saha donga jawa, mejadahanipun menika dipun pimpin kalian Kyai Munawir saking Wonosobo, ewadene ingkang donga jawa menika saking Pak Kardi cs. Sasampunipun mujadah saha donga menika rampung acara salajengipun inggih menika acara

5. Wajik lan ketan
6. Rokok
7. Wedak, jungkat
8. Sekar
9. Beras kapurata
10. Bok kecopok
11. Jenang baning/putih
12. Kolang-kaling
13. Jenang abang
14. Salak
15. Nanas
16. Gedhang poja
17. Jambuer
18. Timun
19. Jeruk
20. Tomat
21. Inggih
22. Gedhang sungu
23. Pir
24. Gedhang gablok
25. Tumpeng sekul gurih
26. Keris

Ngruwat Rigen. Rigen ingkang dipun ruwat menika wonten 12 rigen , 1 rigen utama 11 rigen desa. Inggih ingkang ngruwat rigen-rigen menika Pak Bupati, Pak Camat, Pak Didik Disbud, Pak Karso Dispar, Kapolda, Pak Kardi. Caranipun ngruwat menika rigen namung dipun ciprati ngangge toya ingkang sampun dipun pendhet nalika prosesi ambil air kala wingi. Toya menika sampun dipun campur saking 8 sumber inggih menika ; sumbing, sindoro, jogja, kedu, kranggan, prau, selopampang, ngadirejo. Dipun campur kaliyan toya saking sumber sanesipun menika supados wonten koordinasinipun. Sasampunipun ruwatan menika rampung dipunlajengaken pasugatan kesenian ingkang samangkih ugi dipun biji dados wonten ing ngriku wonten dewan jurinipun. Pasugatan kesenian menika biasanipun ngantos dumugi 2 dinten amargi kathah ingkang pentas wonten ing acara menika, sanesipun pementasan kesenian ugi wonten maneka werni jajanan kuliner, busana, saha kerajinan khas Temanggung ingkang wonteng ing stan-stan pameran ing sisih kiwa tengenipun Rest Area. Sesaji ingkang dipunginakaken dinten setu antawisipun :

1. Wedak, parum, jungkat
2. Jajan pasar
3. Wedang santen
4. Wedang jeruk
5. Wedang dawet
6. Sirup ijo

7. Sirup biru
8. Teh pait
9. Tigan mentah, beras kapurata
10. Pir
11. Salak
12. Gedhang
13. Apel
14. Nanas
15. Tumpeng sekul gurih
16. Sekar mawar
17. Sekar melati

Upacara Tradisi ruwat rigen menika minangka kangge pepenget dhawahipun mangsa kemarau. Tradisi ruwat rigen sampun dados tradisi ingkang dipunlaksanaaken saben taun dumuggi samenika nalika musim ketiga/tembakau diwiwiti. Sajen menika wigati sangget amargi sajen menika kangge ngormati para sesepuh. Makna simbolik sesaji menika antawisipun :

1. Sekar
Sekar minangka salah satunggaling ubarampe ingkang tamtu wonten ing acara kebudaan amargi leluhur menika remen sanget dhateng sekar. Jinising sekar menika mawarni-warni, kadosta sekar mawar, melati, kamboja, lan sapanunggalanipun. Sekar ingkang dipunginakaken ing upacara tradisi ruwat rigen inggih menika sekar melati, kanthil, kenanga, keningkir, mawar. Sekar sekar menika gampil anggenipun pados amargi wonten ing kledung kathah masyarakat ingkang nanem. Sekar kanthil menika nggadahi ancas bilih menapa panyuwunanipun lan pangajabipun masyarakat temanggung supados tembakau menika sae saged kumanthil nyantel dhateng gusti. Menawi kenanga menika nggadahi ancas supados donganipun masyarakat menika saged (kena) dipun kabullaken dhateng Gusti Allah.
2. Menyan
Sanesipun sekar, sesaji ingkang dipunginakaken ing tradisi ruwat rigen inggih menika menyan. Menyan dipunobong saderengipun acara mendet toya dipun wiwiti. bilih menyan kangge simbol masarakat uluk salam utawi kulanuwun saderengipun mlebet dhateng tuk sirebut/sendang kamulyan lan mendet

- toya, lumantar Jurukunci ingkang nyowanaken.
3. Tumpeng
Tumpeng menika nggadahi panyuwunan keselamatan. Tumpeng ingkang wujudipun kerucut menika adhedhasar saking kapitadosan manungsa ingkang sami ngrasuk agami islam menika namung gadhah setunggal sesembahan inggih menika Gusti Allah SWT.
4. Ingkung
Ingkung menika wigati wonten sesaji amargi ingkung menika minangka simbol manungsa pasrah dhateng gustinipun. Dados ingkung menika tegesipun menika manungsa menika namung saged pasrah dhateng gusti sasampunipun usaha saha donga.
5. Jenang
Jenang ingkang dipunginakaken menika jenang baning kaliyan jenang abang. Ancasipun jenang abang kaliyan baning menika kangge nyuwun slamet.kangge sedaya ingkang nyengkuyung acara ruwat rigen.
6. Maneka warni woh-wohan
Sesaji menika boten wonten syarat khususipun utawi sawontenipun kemawon. Ancasipun woh-wohan menika pralambang panyuwunan, tegesipun manungsa menika manawi gadhah pepnginan menika kedah usaha lan dongan supados ngasilaken woh/hasil/upah.
7. Jajan Pasar
Jajan pasar menika minangka simbol sejahteraning gesang saking gusti lan minangka upah kangge para leluhur.
8. Bok kecobok
Bok kecobok menika minangka simbol jeroan uwati ati. Tegesipun menika menawi nyuwun donga utawi nglaksanaaken menapa kemawon kedah dipun niati saking nglebet manah.
9. Maneka warni unjukan
Sajeng ingkang salajengipun menika maneka warni unjukan. Unjukan menika werni 9 inggih menika teh pait, santen, toya pethak, kopi, dawet, sirup biru, abang, ijo, jeruk, wedang menika nggadahi ancas ngobati menawi wonten ingkang kesurupan. Sanesipun menika minangka manungsa kedah siap kangge ngadepi pagesangan wonten ing donya ingkang

boten saged dipun prediksi kados pundi kahanipun. Pramila manungsa menika kedah saged prihatin boten namung kersa seneng-seneng kemawon.

Paedahipun wonten acara menika antawissipun paedah wonten ing sector ekonomi, budaya, pariwisata. Saged dipunmangertosi wontenipun acara ruwat rigen menika ngemu manfaat kangge pemerintah daerah damel pemetaan budaya wonten temanggung. Lajeng kangge para pelaku lan penikmat seni menika muwuhaken semangat kangge tetep nglestantunaken budayanipun amargi saking pemerintah menika ugi paring perhatian lan apresiasi. Kanthi wonten acara menika ing rest area kledung para penikmat menika dados sami mangertosi menapa potensi-potensi wisawa wonten Temanggung mliginipun Kledung. Acara menika ugi dados media promosi wisata wisata wonten ing Temanggung. Paedah bidang ekonomi saking upacara tradisi ruwat rigen menika katah sanget. Inggang mencolok menika ekonomi masyarakat kledung menika saged lakung mindak tinimbang dinten-dinten biasanipun. Katah pedamelan dadakan ingkang laris manis, kadosta tukang parker, tour gaet, warungan.

DUDUTAN SAHA PAMRAYOGI

Adhedhasar asiling panaliten ingkang sampun dipuntindakaken panaliti babagan upacara tradisi ruwat rigen wonten desa kledung, kecamatan kledung, kabupaten temanggung saged dipunpendhet dudutan kados ing ngandhap menika.

1. Mulabukaning upacara tradisi Ruwat Rigen menika adhedasar pertemakauan Temanggung ingkang mulai boten sae lan boten wonten kegiatan kebudayaanipun, kamangka temakau menika sampun dados budaya wonten ing Temanggung. Tembakau menika sampun wonten nalika rumiyin nenek moyang lan dipun turunnaken dumugi samenika. Awit saking menika Pak Camat Kledung saha masyaratakt kledung menika nggagas acara ruwatan kangge tembakau lajeng dipun bahas kalian Dinas Kebudayaan. Saking Pirembagan menika dipun putusaken bilih acara menika Upacara Tradisi Ruwat Rigen. Kinging menapa ingkang dipun ruwat menika rigen boten sanessipun amargi menawi rigen menika meh sedaya masyarakat Temanggung menika gadah, lajeng rigen menika simpel bentukipun lan gampang damelipun. Inggang

kangge ngruwat menika ngginakaken toya saking Tuk Sirebut/Sendang Kamulyan ingkang sampun dipun campur kaliyan 7 sumber sanessipun. Acara ruwatan menika pokokipun donga sesarengan wonten rest area Kledung kangge kawilujengan.

2. Upacara Tradisi Ruwat Rigen menika dipunlaksanaaken saderengipun mangsa tembakau dipun wiwiti, saged ugi kangge pratanda mangsa temakau dipun wiwiti. Kangge lanpahipun acara menika dipun wiwiti pembentukan panitia lan rapat panitia biasanipun setunggal minggu saderengipun acara menika. Kegiatanipun ruwat rigen menika wonten kalih inggih menika mendet toya kaliyan ruwatan. Prosesi mendet toya menika biasanipun diten jemuah utawi satunggal dinten saderengipun upacara ruwatan. Prosesi mendet toya menika dipun wiwiti saking dalemipun Pak Kardi mingka sesepuh lan ketua kelompok Bangilun. Sasampunipun dumugi lepen menika lajeng ngobong menyan rumiyin lajeng wonten beksa midodareni lajeng toya menika dipun pendet. Samsampunipun menika dipunlajengaken dendonga wonten sadranan. Donganipun menika mawi kalih cara jawa lan arab. Sasampunipun menika dhahar sesaji sesarengan lan pementasan bangilun kangge hiburan.

3. Makna simbolik ubarampe ing salebeting Upacara Tradisi Ruwat Rigen.

a. Sekar

Sekar menika ateges kangge ngormati leluhur. Sekar kanthil kenanga menika mujudaken supados donga masyarakat menika saged kumanthil lan kena.

b. Menyan

Menyan ateges kangge simbol serat kangge nyuwun ijin dhateng leluhur. Menyan menika ugi dipun remeni amargi ambunipun wangi, dados para leluhur menika reman kaliyan menyan menika.

c. Tumpeng

Tumpeng menika salah satunggaling sesaji ingkang wigati. Amargi tumpeng menika minangka simbol nyuwun keselamatan. Awit saking wujudipun inggikang kerucut menika ateges sedaya masyarakat Kledung ingkang sami ngrasuk

agami Islam menika namung nggadahi setunggal sesembahan inggih menika Gusti Allah.

d. jenang

Jenang ingkang dipun ginakaken kangge sesaji wonten ing acara menika jenang abang kaliyan jenang baning. Jenang abang kaliyan jenang baning menika minangka simbol keselamatan, ateges nggadahi acas nyuwun selamat kangge sedayanipun.

e. Maneka warni woh-wohan

Woh-wohan ingkang dipunginakaken wonten acara menika boten wonten syarat khususipun sakwontenipun mawon boten menapa menapa boten wajib buh menapa wonten boten. Who-wohan menika minangka simbol woh/buah/hasil ateges supados acara menika saged ngasilaken kabar ingkang sae.

f. Maneka warji jajan pasar

Jajan pasar ingkang dipun dadosaken sesaji menika sembarang, utawi sakwontenipun boten wonten syaratipun. Jajan pasar menika minangka simbol kesejahteraan manungsa saking gusti. Dados minangka ucapan syukur dhateng gusti.

g. Maneka warni unjukan

Unjukan ingkang kangge sesaji menika cacahipun wonten 9 inggih menika, teh pait, toya pethak, santen, kopi, dawet, sirub abang, ijo, biru, jeruk. Ngggadahi teges supados manungsa menika prihatin lan siap kangge ngadepi jaman ingkang boten saged dipun prediksi boten namung remen senenge kemawon.

4. paedah Upacara Tradisi Ruwat Rigen menika wonten ing sector kebudayaan, ekonomi, pariwisata. Wonten ing bidang kebudayaan menika pemerintah saged mangertosi kabudayan menapa ingkang sampun badhe punah, lan masyarakat seni dados semangat anggenipun nguri-uri amargi pemerintah menika nggatosaken. Wonten ing sector pariwisata menika dados ajang prosomi papan panggenan wisata wonten ing Temanggung mliginipun daerah Kledung. Wonten sector ekonomi menika damel ekonomi masyarakat menika mindhak amargi sesadayan menika sami laris, lan kathah pedamelan-pedamelan dadakan.

Skripsi menika tasih nggadahi kekirangan ing salebeting panaliti nindakaken panaliten, ingkang ndadosaken skripsi menika dereng sampurna. Pramila panaliti paring pamrayogi kangge panaliti ingkang nggadahi gegayutan kalihan skripsi menika utawi dhateng panaliti salajengipun.

1. Data ingkang dipunpangihaken ing sadangunipun panaliti nindakaken panaliten menika tasih kirang mendalam. Pramila, kangge panaliti salajengipun utawi panaliti ingkang nggadahi gegayutan kalihan panaliten menika, kedah pados informan ingkang mangertos sanget dhateng informasi ingkang badhe dipunpadosi. Kajawi menika, panaliti ugi kedah nyuwun pirsu dhateng informan sanes ingkang saged paring informasi kangge mendukung informasi saderengipun, dumugi data jenuh (boten wonten malih informasi ingkang beda antawisipun informan setunggal kalihan informan sanesipun).

2. Panaliti ugi kedah saged ngandharaken ancasipun panaliten ingkang saweg dipuntindakaken dhateng informan, supados anggenipun informan paring informasi boten setengah-setengah. Kajawi menika, supados rikala badhe mendhet foto para informan ingkang saweg nindakaken prosesi tradisi pikantuk idin.

KAPUSTAKAN

- Danandjadja, J 1986. *Folklor Indonesia*. Jakarta: PustakaGrafitipers
- Endraswara, Suwardi. 2010. *Folklor Jawa. Macam, Bentuk, dan Nilainya*. Jakarta : Penaku.
- Endraswara, Suwardi. 2006. *Folklor Metodologi Penelitian Kebudayaan*. Yogyakarta: Gajah Mada University Press.
- Herdiansyah, Haris. 2013. *Wawancara, observasi, dan Focus Groups*. Depok: PT. Rajagrafindo Persada.
- Moertjipto. 1994. *Fungsi Upacara Tradisional Bagi Masyarakat Pendukungnya Masa Kini*. Yogyakarta: Depdikbud
- Koentjaraningrat. 1980. *Kebudayaan Jawa*. Jakarta: Balai Pustaka.

Moleong, Lexy. J. 2012. *Metode Penelitian Kualitatif. Revisi. Edisi*. Bandung: PT Remaja Rosdakarya.

Padmosoekotjo, S. 1981. *Ngengrengan Kasusastran Djawa*. Yogyakarta: Hien Hoo Sing.

Zuriah, Nurul. 2006. *Metodologi Penelitian Sosial dan Pendidikan*. Jakarta: Bumi Aksara.